

Maa- ja metsätalousministeriö

LAUSUNTO

VN/4507/2021

kirjaamo.mmm@gov.fi

18.5.2022

Dnro 185/2022

MAANKÄYTTÖSEKTORIN ILMASTOSUUNNITELMA (MISU)

Maa- ja metsätalousministeriö pyytää lausuntoja ehdotusluonnokseen *maankäyttösektorin ilmastosuunnitelmasta* (MISU).

Maankäyttösektorin ilmastosuunnitelmasta tulee osa uuden ilmastolain mukaista suunnittelujärjestelmää. Suunnitelman laatiminen on osa Marinin hallitusohjelman toimeenpanoa. Suunnitelman on määrä edistää Suomen tavoitetta saavuttaa hiilineutraalius vuoteen 2035 mennessä.

Maankäyttösektorin ilmastosuunnitelmalla on monenlaisia konkreettisia vaikutuksia poronhoitoalueella. Poronhoitoalue kattaa noin kolmasosan Suomen pinta-alasta. Suunnitelmien valmistelussa ja toimeenpanossa poronhoitoalueella olisi otettava huomioon, mitä poronhoitolaissa (848/1990) säädetään. Tämä tarkoittaa käytännössä esimerkiksi sitä, että poronhoidon edustajia pitäisi osallistaa suunnitelmien valmisteluun. Eritoten maa- ja metsätalousministeriön laatimien strategioiden valmistelussa elinkeino, joka kuuluu ministeriön hallinnon alaan, olisi syytä ottaa valmistelussa huomioon.

Valmiin strategian lausuntokierros on näennäisdemokratiaa

Paliskuntain yhdistystä tai paliskuntia ei ole osallistettu strategian valmisteluun millään tavalla. Valmiin strategian laittaminen lausunnolle on sama kuin kysyisi uppoavassa laivassa olevilta matkustajilta, haluaisivatko he opetella uimaan. Siinä vaiheessa ei enää valita, on joko uitava tai hukuttava.

Lausuntokierroksella haetaan hyväksyntää strategialle, antamatta todellista mahdollisuutta vaikuttaa strategian laatimiseen tai päätäntävaltaa siihen, hyväksytäänkö strategiassa esitetyjä toimenpiteitä vai ei. Sama käytäntö on muillakin ministeriöillä. Jotta osallistuminen suunnitelmien laatimiseen voisi aidosti toteutua, olisi tähän osoitettava riittävät resurssit.

Alkuvuodesta lausuntokierroksella oli ympäristöministeriön laatiman *Keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelma* (KAISU), johon nyt lausuttavana olevat *maankäyttösektorin ilmastosuunnitelma* (MISU) ja työ- ja elinkeinoministeriön valmisteleva *Hiilineutraali Suomi 2035 – kansallinen ilmasto- ja energiastrategia* läheisesti linkittyvät. Molempien tällä hetkellä lausuttavana olevien strategioiden ja aiempien suunnitelmien taustalla ovat EU:n komission asettama vuoden 2030 kiristynyt päästövähennysvelvoite ja Marinin hallitusohjelmassa määritellyt ilmastolinjaukset.

Suunnitelmissa väitetään huomioidun oikeudenmukaisen siirtymän periaatteet ja kestävän kehityksen tavoitteet. Poronhoidon kohdalla tämä ei ainakaan ole toteutunut.

Poronhoito kamppailee jo nyt muuttuvissa ilmasto-olosuhteissa. On äärimmäisen haitallista, että ilmastopoliittisissa toimenpiteissä elinkeinon olemassaolo ohitetaan kokonaan tai vedetään näennäisdemokraattisen verhon taakse lähettämällä valmiita strategioita lausuntokierrokselle sellaisessa vaiheessa, kun mahdollisuudet vaikuttaa sisältöön ovat olemattomat.

Poronhoito on hiilijalanjäljeltään pieni, ekologisesti, sosiaalisesti ja taloudellisesti kestävä lihantuotantomuoto, elinkeino ja kulttuuri pohjoisessa. Sen suora riippuvaisuus luonnosta ja sääolosuhteista tekee siitä haavoittuvan ilmastonmuutoksen mukanaan tuomien muutosten ja epävarmuuden edessä. Epävarmuutta ja haasteita lisäävät ilmastonmuutoksen hillintään tähtäävät poliittiset toimenpiteet. Lausuttavana olevassa strategiassa on useita kohtia, jotka vaikuttavat poronhoitoon, mutta aitoa vaikuttamismahdollisuutta elinkeinolle ei ole annettu.

Poronhoito ja ilmastonmuutos

Hallitusten välisen ilmastonmuutospaneelin IPCC:n raporttien mukaan ilmasto lämpenee eniten arktisilla alueilla, jopa kaksi kertaa enemmän kuin maapallolla keskimäärin. Lämpeneminen on paljon nopeampaa kuin aiemmin. Raporttien viesti on, että ilmaston lämpenemisen pysäyttämällä on kiire.

Poronhoito on täysin luonnosta riippuvainen elinkeino, jolla on pitkät perinteet ja jonka ikimuistoinen nautintaoikeus, poronhoidon harjoittamisoikeus, on todettu ja tunnustettu lainsäädännön tasolla (PHL 848/1990, 3 §). Poronhoidon taloudellinen, kulttuurinen ja sosiaalinen merkitys on suuri koko poronhoitoalueella. Poronhoitoalue kattaa noin kolmasosan Suomen pinta-alasta, ilmastotoimet elinkeinon vaikuttavat siten suurella alueella. Ilmastonmuutoksesta johtuvat haasteet ovat erilaisia eri puolella poronhoitoaluetta.

Poronhoito on pohjoisen ekosysteemeihin erittäin hyvin sopeutunut elinkeino. Jo nykyisellään poro hillitsee ilmastonmuutosta pohjoisessa ja on mahdollista, että porolaidunnus kohoaa pitkällä aikavälillä nykyistä merkittävämpään rooliin niin ilmastonmuutoksen hillinnässä kuin luonnon monimuotoisuuden suojelussa. On tutkittu, että porolaidunnus vähentää pusikoitumista, pitää tunturit avonaisina ja sitä kautta lisää merkittävästi säteilyn heijastumista takaisin ilmakehään lumipeitteisenä aikana. Porolaidunnus vaikuttaa myös maaperän hiilitaseen muutokseen. (Cohen ym. 2013, Bees ym. 2016, Rasmus ym. 2021.) Poro on yksi keskeinen tekijä, joka hidastaa tunturiluonnossa ilmaston lämpenemistä ja ilmastonmuutoksen lajien monimuotoisuutta kaventavia vaikutuksia. Poro auttaa arktisen luonnon monimuotoisuuden suojelussa lämpenevässä ilmastossa esimerkiksi estämällä pienten ja hitaasti kasvavien lajien katoamista (Kaarlejärvi ym. 2017, Vuorinen ym. 2017).

Liian vähän huomioitu seikka hiilinielujen ja hiilipäästöjen tarkastelussa on tunturialueiden metsittäminen. Metsittyminen voi aiheuttaa valtavia hiilen nettopäästöjä per hehtaari. (esim. Parker ym. 2021.) Porolaidunnus estää tunturialueiden metsittymistä ja ylläpitää tiettyjä tunturibiotooppeja. Varsinkin heinä- ja/tai saravaltaiset tunturibiotoopit poistavat jatkuvasti hiiltä ilmakehästä ja siirtävät sitä maaperään. Matalakasvuiset heinäkasvit sijoittavat yhteytyksen tuotteet ensisijaisesti maanalaisiin kasvinosiin, josta hiili siirtyy maaperään kuolleena kasvimassana.

Näistä syistä poro ja poronhoito olisi syytä nostaa pohjoisilla alueilla ilmastopoliittisten strategioiden keskiöön.

Poronhoito on haavoittuva elinkeino

Ilmastonmuutos vaikuttaa monin tavoin luonnon olosuhteisiin sekä luonnosta riippuvaisiin elinkeinoihin, kuten poronhoitoon. Ilmaston lämpenemisen myötä esimerkiksi talviolosuhteet pohjoisilla alueilla muuttuvat. Lumen tulon jälkeen esiintyvä lämpimien ja kylmien jaksojen vuorottelu saa aikaan maata peittävän jääkuoren tai lumeen muodostuu jääkerroksia. Tämän seurauksena porojen on vaikeampi päästä käsiksi talviravintoonsa, jäkäliin ja varpuihin. Talvisadannan lisääntyminen voi vaikuttaa myös siihen, ettei maa jäädy kunnolla, jolloin maan pintaan muodostuu hometta, jonka valtaamaa kasvillisuutta poro ei voi käyttää. Voi myös käydä niin, että lumihangesta tulee lyhyessä ajassa niin paksu ja raskas, etteivät porot fyysisesti kykene kaivamaan ravintoa sen alta. Näin ollen ilmaston lämpeneminen voi johtaa talven 2019–2020 kaltaisiin porotuhoihin entistä useammin, minkä päättyvä talvi 2021–2022 näyttäisi valitettavasti esimerkillisesti vahvistavan.

Ilmaston lämpeneminen vaikuttaa porojen ravinnonsaannin vaikeutumisen ja estymisen lisäksi esimerkiksi poronhoitotöiden onnistumiseen. Maastossa liikkuminen vaikeutuu talviolosuhteiden epävarmuuden vuoksi, esimerkiksi jäällä liikkuminen talvella on monin paikoin vaarallisempaa kuin ennen.

Maankäyttösektorin ilmastosuunnitelman eri osa-alueet kytkeytyvät ja vaikuttavat poronhoitoon montaa eri kautta. Elinkeinoon edustajien osallistaminen suunnitelmien laatimiseen ja toteuttamiseen olisi kriittisen tärkeää. Tähän tulisi osoittaa resursseja.

Metsien ja muiden elinympäristöjen ennallistaminen

Pohjoisilla alueilla jatkuvasti lisääntyvän teollisen maankäytön vuoksi laajojen, yhtenäisten metsä- ja suojelualueiden merkitys poronhoidolle tärkeinä laidun- ja toiminta-alueina on korostunut ja korostuu ilmastonmuutoksen vuoksi entisestään. Tällaisten alueiden merkitys myös luonnon monimuotoisuuden turvaamisessa on kiistaton. Jos jokin alue on talviolosuhteiden vuoksi käyttökelvoton porolaitumena, on tärkeää, että on alueita, mihin porot voivat siirtyä laiduntamaan. Esimerkiksi tuhotalvena 2019–2020 vanhat metsät pelastivat poroja siellä, missä niitä vielä oli jäljellä. Porot siirtyivät käyttämään loppuja jo

joulukuussa, kun lumen alta kaivaminen ei enää ollut mahdollista. Normaalisti porot käyttävät niitä vasta maaliskuussa. Ilmastonmuutokseen sopeutuakseen poronhoito tarvitsee yhtenäisiä, rauhallisia laidunalueita.

Poronhoidon sopeutumista ilmastonmuutokseen on edistettävä laidunalueita ennallistamalla. Esimerkiksi kullankaivun, metsätalouden tai turvetuotannon toiminnan päättymisen jälkeen laidunalueita olisi palaamassa takaisin poronhoidon käyttöön.

Ennallistamisella on suora vaikutus hiilensidontaan, luonnon monimuotoisuuteen sekä poronhoidon resilienssiin ilmastonmuutoksen ja kilpailevien maankäyttömuotojen aiheuttamassa paineessa.

Uusiutuvaan energiaan siirtyminen

Kun ilmastonmuutoksen hillitsemiseen tähtäviä toimenpiteitä toteutetaan, tulee ne toteuttaa niin, etteivät maankäytön muutoksille herkäät elinkeinot, kuten poronhoito, joudu kehityksen maksumiehiksi. Uusiutuvien energiantuotantomuotojen ja sähköistymisen voimakkaalla edistämällä on aina materiaalisia kytköksiä ja maan- ja alueidenkäytön suunnitteluun tulevia paineita. Uusiutuva sähkö ja akkuteknologia tarkoittavat käytännössä mm. tuulivoimaloiden rakentamista ja kaivostoiminnan lisääntymistä. Tuulivoimarakentaminen on voimakasta ja voimistumassa myös poronhoitoalueella herättäen suurta huolta elinkeinon piirissä. Kun tuulivoimaa tavoitellaan kauas asutuksesta, sijoittuu se poronhoitoalueella aina väistämättä rauhallisille porolaidunalueille ja poronhoidon toiminta-alueille. Poronhoito menettää pala palalta näitä tärkeitä alueita ja elintila kapenee, samalla elinkeinon haavoittuvuus lisääntyy ja ilmastonmuutokseen sopeutuminen vaikeutuu.

Jo tällä hetkellä poronhoitoalueella hankkeita suunnitellaan kestäättömän nopealla tahdilla, eikä elinkeinolla ole enää väistämisen mahdollisuuksia. Uusiutuvan energian tukeminen ei saa tapahtua elinkeinon ja kulttuurin harjoittamisen edellytyksiä ja säilymisen mahdollisuuksia rapauttaen.

Ilmastoruokaohjelma ja ruokaturva

Poronhoito on vuosisatojen aikana pohjoisille leveyksille muovautunut ja sopeutunut elinkeino ja kulttuuri. Poro on perinteinen, mutta myös kestävä osa modernia ruokaturvaa ja alueen omavaraisuutta. Poro on lisäksi mitä keskeisin osa esimerkiksi saamelaiden ruoka-autonomiasta. Poronlihan ja muiden porotuotteiden monipuolinen hyödyntäminen tekee siitä pohjoisen kestävimpiä ruokakulttuureja, näiden muutospainoidenkin keskellä.

Ilmastoystävällinen ruokapolitiikka tukee poronhoidon jatkuvuutta ja ottaa huomioon sen erityispiirteet, kuten vaativat tuotanto-olosuhteet ja työturvallisuuden.

Yhteenveto

Paliskuntain yhdistys painottaa, että suunnitelmat ja toimenpiteet tulee toteuttaa sosiaalisesti ja alueellisesti oikeudenmukaisesti siten, että poronhoito ja sen erityispiirteet otetaan huomioon ja sen toimintamahdollisuudet turvataan. Suunnitelma koskettaa laajasti koko poronhoitoaluetta, sen toteutuksessa olisi kuultava ja tehtävä yhteistyötä elinkeinon kanssa.

Ilmastonmuutoksen hillitseminen on välttämätöntä, vaatii poliittista ohjausta ja esitettyjen tavoitteiden toteutuminen tiukkaa aikataulua. Tästä aiheutuu monia haasteita maa-alueisiin sidotulle ja luonnon olosuhteista riippuvaiselle elinkeinolle, joka on viimeaikaisten katovuosien ja yleisen alkutuottajien pidempiaikaisen kustannuskriisin vuoksi erittäin haasteellisessa taloudellisessa tilanteessa. Ilmastoystävälliset tuotantopanostukset, esimerkiksi uuden ja kalliin teknologian muodossa, voivat asettaa mahdottomaksi muodostuvia lisäkustannuksia.

Poronhoito kamppailee jo nyt ilmastonmuutoksesta aiheutuvien luonnon muutosten kanssa. Ilmastonmuutoksesta johtuvat ympäristömuutokset ja epävakaaat sääilmiöt näkyvät ja vaikuttavat voimakkaasti poroon ja poronhoitoon. Nämä tulevat vain lisääntymään.

Poronhoito kuuluu pohjoisena elinkeinona haavoittuviin ryhmiin, se kärsii suurimmin ilmastonmuutoksen vaikutuksista. Poronhoidolla on kuitenkin myös roolinsa ilmastonmuutoksen hillinnässä. Poro on pohjoisten ekosysteemien avainlaji. Poronhoidon resilienssiä ja sopeutumista edistäisi muusta maankäytöstä palautuvien laidunalueiden ennallistaminen. Samalla edistettäisiin hiilensidontaa ja tuettaisiin luonnon monimuotoisuutta. Poron hyvinvoinnin ja poronhoidon säilyttäminen osana pohjoisia ekosysteemejä on otettava pohjoisessa toteutettavan ilmastopolitiikan keskiöön.

Poronhoidolla ei ole omaa ilmastosuunnitelmaa tai ilmastonmuutokseen sopeutumisen ohjelmaa. Ohjelman luomiseen elinkeinon omista lähtökohdista tulisi osoittaa tukea ja resursseja. Elinkeinoon edustajia on pidettävä mukana ilmastopolitiikan toimenpiteitä suunniteltaessa. Toimenpiteet vaikuttavat elinkeinon suoraan.

Lain porotaloutta kohdanneiden vahinkojen korvaamisesta (987/2011) kehittämisen tarve on arvioitava osana ilmastonmuutoksen sopeutumispolitiikkaa.

PALISKUNTAIN YHDISTYS

Anne Ollila
toiminnanjohtaja

Viitteet

Beest M, Sitters J, Ménard C, Olofsson J (2016). Reindeer grazing increases summer albedo by reducing shrub abundance in Arctic tundra. *Environmental Research Letters*, doi:10.1088/1748-9326/aa5128

Cohen J, Pulliainen J, Ménard C B, Johansen B, Oksanen L, Luojus K ja Ikonen J (2013). Effect of reindeer grazing on snowmelt, albedo and energy balance based on satellite data analyses, *Remote Sens. Environ.* 135, s. 107–17

Kaarlejärvi, Elina, Eskelinen, Anu, Olofsson, Johan, Herbivores rescue diversity in warming tundra by modulating trait-dependent species losses and gains, *Nature Communications* (2017). DOI: 10.1038/s41467-017-00554-z, löytyy: <https://phys.org/news/2017-09-reindeer-grazing-tundra-diversity-climate.html#jCp>

Parker TC, Thurston AM, Raundrup K, Subke J, Wookey PA & Hartley IP (2021) Shrub expansion in the Arctic may induce large-scale carbon losses due to changes in plant-soil interactions. *Plant and Soil*, 463 (1-2), pp. 643-651. <https://doi.org/10.1007/s11104-021-04919-8>

Rasmus, Sirpa, Kumpula, Jouko, Landauer, Mia, Lehtonen, Ilari, Mettiäinen, Ilona, Sorvali, Jaana, Tuomenvirta, Heikki, Turunen, Minna (2021). Porotalouden sopeutuminen ilmastonmuutokseen – miten ilmastonmuutoksen haitalliset vaikutukset voidaan minimoida? Tutkimustiedon yhteenveto. CLIMINI-hankkeen väliraportti 2021

Vuorinen KEM, Oksanen L, Oksanen T, Pyykkönen A, Olofsson J, Virtanen R. Open tundra persist, but arctic features decline – Vegetation changes in the warming Fennoscandian tundra. *Glob Change Biol.* 2017; 00:1-14. <https://doi.org/10.1111/gcb.13710>

sh/ma/ao